

**Petr Šandera
Tomáš Butta**

ZÁKLADNÍ TEXTY DUCHOVNÍHO ŽIVOTA

**Výklad Vyznání víry, Desatera
a Modlitby Páně**

Praha 2016

Základní texty duchovního života
Výklad Vyznání víry, Desatera a Modlitby Páně
ThDr. Petr Šandera
ThDr. Tomáš Butta

Lektorovali: doc. ThDr. Jiří Vogel

Mgr. Oldřich Bezděčák

Sazba a obálka: Ing. Pavel Blažek, jpb

Technická spolupráce: Bc. Oldřich Nováček

Korektury: Mgr. Jana Krajčíříková

Tisk: Josef Sedláček Sprint Servis

Počet stran: 152

Vydala Církev československá husitská v edici Blahoslav

Vydání první Praha 2016

Copyright © Petr Šandera, Tomáš Butta, 2016

ISBN 978-80-7000-126-4

OBSAH

<i>Předmluva</i>	5
APOŠTOLSKÉ VYZNÁNÍ VÍRY – Petr Šandera	7
1. Úvod	8
2. <i>Věřím – Amen</i>	11
3. <i>Věřím v Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země</i>	12
4. <i>I v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho</i>	21
5. <i>Věřím v Ducha svatého</i>	34
VELKÉ VYZNÁNÍ VÍRY ČČSH – Tomáš Butta	47
1. <i>Aktuálnost vyznání víry</i>	48
2. <i>Věříme s církví a v církvi</i>	49
3. <i>O Bohu Otci a Tvůrci</i>	51
4. <i>O Božím Synu Ježíši Kristu</i>	54
5. <i>O Božím Duchu a jeho působení</i>	57
6. <i>O smyslu a naplnění života</i>	61
7. <i>Malé krédo ČČSH</i>	66
8. <i>Krédo jako životní program</i>	68
DESATERO – Petr Šandera	69
1. Úvod	70
2. <i>Zamyšlení nad jednotlivými příkázáními</i>	
<i>Desatera</i>	75
<i>I. Já jsem Hospodin, tvůj Bůh. Nebudeš mít jiného boha mimo mne</i>	75
<i>II. Nezobrazíš si Boha zpodoběním ničeho</i>	77
<i>III. Nezneužiješ jméno Hospodina, svého Boha</i>	79
<i>IV. Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý</i>	80
<i>V. Cti svého otce i svou matku, abys byl dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh</i>	83
<i>VI. Nezabiješ</i>	84
<i>VII. Nesesmilníš</i>	86

<i>VIII. Nepokradeš</i>	91
<i>IX. Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví</i>	93
<i>X. Nebudeš dychtit po ničem, co patří tvému bližnímu</i>	95
<i>3. Desatero ukazatelem ke svobodě</i>	97
MODLITBA PÁNĚ – Tomáš Butta	101
<i>1. Co znamená modlit se modlitbu Otče náš?</i>	<i>102</i>
<i>2. Otec v nebesích</i>	<i>104</i>
<i>3. První prosba za posvěcení Božího jména</i>	<i>107</i>
<i>4. Druhá prosba za příchod Božího království</i>	<i>110</i>
<i>5. Třetí prosba za uskutečnění Boží vůle</i>	<i>113</i>
<i>6. Čtvrtá prosba za chléb</i>	<i>117</i>
<i>7. Pátá prosba zavazující k odpouštění</i>	<i>120</i>
<i>8. Šestá a sedmá prosba o ochranu před pokušením a zlem</i>	<i>123</i>
<i>9. Oslavný závěr modlitby Páně</i>	<i>127</i>
<i>10. Modlitba Páně oporou a posilou křesťanské naděje</i>	<i>130</i>
<i>Z pramenů a literatury</i>	<i>133</i>
<i>Tematický a pojmový rejstřík</i>	<i>139</i>
<i>Rejstřík biblických míst</i>	<i>143</i>

Předmluva

Vážení čtenáři,

otevíváte vzdělavatelskou příručku seznamující se základními texty křesťanství, které jsou ve své hloubce nevyčerpatelné a stále znovu nás inspirující. Tato tradiční látka – Krédo, Desatero, Modlitba Páně – byla prověřena staletími ve vyučování i kázání Kristovy církve v různých dobách bez ohledu na její konfesní rozrůznění.

Znalost Kréda, Desatera a Modlitby Páně, porozumění smyslu a jejich vnitřní osvojení patří i dnes k základům naší společné křesťanské víry a pomáhají spolehlivě k orientaci v duchovním životě.

Základní křesťanské texty jsou „jádem“ podstatných částí Písma svatého. Vždyť Desatero i Otčenáš jsou přímo texty Písma. A v Krédu jsou obsaženy podstatné biblické vyznavačské formulace a výpovědi z dějin spásy, které Písmo svaté dosvědčuje. Apoštolské krédo bylo pevnou součástí katechetických spisů české reformace a bylo vykládáno M. Janem Husem i Janem Amosem Komenským. Církev československá husitská užívá dvě vlastní kréda tzv. Velké a Malé vyznání, která vycházejí ze starokřesťanských vyznání a interpretují je.

Užití této katechetické příručky je zamýšleno pro katechumeny připravující se ke svátosti křtu, biřmovance, mládež, členy církve, ale i pro všechny ty, kteří se zajímají hlouběji o křesťanství. Podněty v publikaci najdou též duchovní a pracovníci církve pro soustav-

nější katechetické vzdělávání a spirituální vedení věřících. Nabízí se možnost praktického využití publikace v zaměření jen na určitou část, na níž jsou právě duchovní rozhovory a katecheze soustředěny.

K praktické orientaci pomáhají rejstříky – tematický i biblických míst.

Příprava a vytvoření této publikace byla vedena snahou autorů podpořit a posílit katechezi a vzdělávání v Církvi československé husitské, které vychází z obecně křesťanských základů se zřetelem k vlastní duchovní a věroučné tradici.

APOŠTOLSKÉ VYZNÁNÍ VÍRY

*Věřím v Boha, Otce všemohoucího,
Stvořitele nebe i země,
i v Ježíše Krista,
Syna jeho jediného, Pána našeho,
jenž se počal z Ducha svatého,
narodil se z Marie Panny,
trpěl pod Pontským Pilátem,
byl ukřižován, umřel a byl pohřben,
sestoupil do pekel,
třetího dne vstal z mrtvých,
vstoupil na nebesa,
sedí na pravici Boha, Otce všemohoucího,
odkud přijde soudit živé i mrtvé.
Věřím v Ducha svatého,
svatou církev obecnou,
společenství svatých,
hříchů odpuštění,
těla z mrtvých vzkříšení a život věčný.
Amen.*

1. Úvod

Počátky Apoštolského vyznání spadají do doby před konstantinovským obratem (314 po Kristu). Původně se používalo a dodnes používá při křtu. Adepti křtu těmito slovy vyjadřovali svou víru v Otce, Syna i Ducha svatého. Nespadlo z nebe hotové, nýbrž předcházela mu podobná kréda. Ve sbírce symbolů, věroučných a etických vyjádření církve (Enchiridion symbolorum) lze najít řadu křestních vyznání různých místních církví.

Ve středověku byla rozšířena legenda, podle níž toto krédo sestavilo dohromady Dvanáct apoštolů. Každý přidal kousek a tak vznikl celek. Například Mistr Jan Hus ve svém Výkladu víry používá tradiční dělení na 12 částí s konkrétním uvedením apoštola, který touto částí do kréda přispěl. Legenda o přímém apoštolském původu nikdy nebyla předmětem víry. Její historicitu byla vyvrácena již v renesanci. Označení „apoštolské“ však zůstalo zachováno a používá se. Ačkoli toto krédo není apoštolské přímým původem, vyjadřuje zásadní souhrn apoštolské tradice vyjádřené Novým zákonem. Je tedy apoštolské svým obsahem.

Za historického předchůdce Apostolica bývá považováno římské křestní vyznání (symbolum romanum), jehož kořeny sahají do doby kolem roku 150 po Kristu. Bylo formulováno řecky. Křesťané i v západní části římské říše používali řečtinu koiné, jíž je psán Nový zákon. Římské symbolum mělo dialogickou formu. Křtící kladl adeptům křtu (katechumenům) tři otázky: „Věříš v Boha Otce všemohoucího...?“ – „Věřím.“ – „Věříš v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho...?“ – „Věřím.“ – „Věříš v Ducha svatého...?“ – „Vě-

řím.“ Po každém „Věřím“ snad byl křtěnec ponořen do křestní vody.

Další vývoj směřoval k překladu řeckého textu do latiny a k odpoutání se od původní dialogické formy. Následovalo doplnění některých formulací (např. o sestoupení Krista do pekel). Konečnou podobu pak nabylo na Západě ve Španělsku a Galii asi v 6. st. po Kristu. Karel Veliký přijal Apostolicum za platné pro svou říši. Když pak byl v Římě korunován císařem, přinesl je zpět do Říma. Tak se Apoštolské vyznání rozšířilo na Západě. Východní církve je neznaly. Křesťanský Východ užívá vyznání Nicejsko-cařihradské. V církvi latinského obřadu se Apostolicum stalo součástí křestního slibu jako křestní vyznání víry. Tam zůstala zachována původní dialogická forma. Pochopitelně se také stalo vedle Desatera a Otčenáše základní součástí katechetické přípravy ke křtu. Jinak se v západní katolické tradici používá také jako jedna ze základních modliteb („Věřím v Boha“). Apoštolské kredo drží také církve vzešlé z reformace. Hus je vykládá v jednom ze svých asi nejznámějších českých textů (Výklad viery). Apostolicum vykládá ve svých katechismech Martin Luther. V českém prostředí je známa „chvála apoštolského vyznání“ z pera Jana Ámose Komenského: „Když se mě ptají na mé vyznání víry, uvádím Apoštolské. Žádné jiné není tak stručné, tak prosté, tak výstižné, žádné jiné tak dobře neshrnuje to opravdu podstatné“ (Unum necessarium). Naše církve se k Apoštolskému i Nicejsko-cařihradskému vyznání od schválení Základů víry VI. sněmem v roce 1971 hlásí jako k jednomu z věroučných pramenů Základů víry

reprezentujících obecně křesťanskou tradici, jako k vyznání „vpravdě ekumenickému“. Nové liturgické knihy po roce 1992, novější vydání Zpěvníků i Agenda obsahují Apoštolské a Nicejsko-cařihradské vyznání jako alternativní vyznání při bohoslužbách pro zvláštní příležitosti. Také Stručný komentář k Základům víry a některým jejich formulacím, schválený VIII. sněmem v roce 2014, se výslovně hlásí k Apoštolskému i Nicejsko-cařihradskému vyznání a také některá jeho vyjádření na ně i po obsahové stránce navazují.

Z hlediska struktury můžeme Apoštolské krédo dělit na rámec (úvod a závěr) tvořený slovy „Věřím“ a „Amen“. Pak následuje trojiční dělení na článek o Bohu Otci; prostřední článek, nejrozvinutější, o Ježíši Kristu, Božím Synu a našem Pánu; a na třetí článek o Duchu svatém a jeho působení. Z těchto tří článků tvoří střed, základ i východisko článek druhý, o Ježíši Kristu. Víra v Ježíše jako Bohem poslaného a zmocněného Krista tvoří jádro a základ křesťanství. Dále si můžeme všimnout, že Apoštolské vyznání neobsahuje abstraktní formulace ani spekulativní vyjádření o Bohu. Vypovídá prostě o tom, co Bůh dělal a dělá. Kromě titulů jsou důležitá slovesa. Obsahově je tedy krédo svědectvím o Božích činech spásy. Ústředním Božím činem spásy je život a dílo i smrt a vzkříšení Ježíše Krista a z něho vyplývající dar Ducha svatého a jeho další dílo. I to nám může být pomocí a povzbuzením. Jsme-li dnes voláni, abychom vydávali svědectví, nemusíme nic složitějšího vymýšlet. Stačí prostě povídat o tom, co Bůh udělal, a co to pro nás a pro ostatní lidi a celý tento svět znamená. Můžeme se při tom dovolávat Bible, kré-

da i života Božích svědků a také své vlastní zkušenosti víry, jak se nám Bůh dal poznat a co jsme s ním zažili.

2. Věřím – Amen.

Krédo začíná výrazem „Věřím“ a končí potvrzujícím „Amen“. Oboje vyjadřuje základní důvěru v Boha. Hebrejské „Amen“ se odvozuje od slovního kořene aman, který znamená: být pevný, spolehlivý, pravdivý – a také věřit. Takto Abram uvěřil Hospodinu a on mu to připočetl za spravedlnost (Gn 15,6).

Běžně se slovu „věřit“ rozumí jako přesvědčení. „Věřím v Boha“ znamená pro většinu lidí: „Věřím, že existuje Bůh.“ Podobně jako někteří „věří v reinkarnaci nebo v mimozemšťany“. Z hlediska biblické víry je to však nesmysl. Víra vyjadřuje osobní vztah. Ale ještě zpátky k víře jako přesvědčení. Tento aspekt jistě k víře patří. Bez přesvědčení o Boží existenci ztrácí všechno ostatní svůj smysl. Ale v biblické víře jde o víc. Nejen, že Bůh je, ale také, jaký je. Je takový, jak se dal poznat Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi, prorokům a potom v osobě Ježíše Nazaretského apoštolům i dalším věřícím až podnes. Tedy jako Bůh svatý a milující; jako Bůh jednající a nekonečně převyšující lidské představy o něm. Takovou vírou se člověk zařazuje do společenství biblických věřících. Ale ani tím se význam víry nevyčerpává. Jedná se o osobní, existenciální postoj důvěry. Jsem nejen přesvědčen, že Bůh je a že je takový a takový..., ale já tomuto Bohu svěřuji svůj život. Je to základní postoj důvěry: Můj osobní život i dějiny tohoto světa jsou v rukou tohoto Boha. Tomuto Bohu důvěřuji, ať se stane cokoli. To je víra Abrahamova i dalších

biblických svědků. To je víra apoštolů i prvních křesťanů. Mnozí z nich za tuto víru zaplatili dokonce svými životy.

Říkám-li: „Věřím...“, říkám tím: „Důvěřuji ti naprosto, Bože, Otče všemohoucí...“ Taková víra se vztahuje k minulosti, k tomu, co Bůh učinil, ale otvírá se vstříc absolutní budoucnosti, tomu, co Bůh přislíbil a jistě dá. V tomto smyslu vyjadřuje víra kréda „obrat celé existence člověka k přicházejícímu království“ (viz Žd 11) (Milan Balabán). Toto si máme uvědomovat a vštěpovat si, když myslíme nebo říkáme Apoštolské (či jakékoli jiné křesťanské) krédo. Jestliže modlitba je také „pozvednutí mysli k Bohu“ (přemýšlení o Bohu a jeho díle), pak můžeme i rozjímání Apoštolského vyznání nazvat modlitbou. Promýšlíme formulace kréda a to nás vede k niternému a důvěrnému dialogu s Bohem, kterého Apostolikum dosvědčuje.

3. Věřím v Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země...

Biblického Boha nelze odvodit či „vypočítat“ ze světa a jeho zákonitostí. Je naprosto svobodný. Nikdo a nic ho k ničemu neváže. Převyšuje všechny pojmy a představy, které si o něm lidé mohou vytvořit. Je takový, jaký je (srov. vlastní jméno Boží zjevené Mojžíšovi v Ex 3,14).

Biblické poznání Boha nezačíná lidským přemýšlením o božství, ale Boží iniciativou, setkáním. On přichází. On se dává poznat. On volá člověka. V Bibli je to nejzřetelněji vyjádřeno myšlenkou Božího jména. Toto jméno není „nálepkou“ druhotně označující Boha, ný-

Z pramenů a literatury k výkladu Apoštolského kréda

a) výklady, kázání a meditace na Apostolicum

Barth Karl, *Základy dogmatiky*. Praha 1952.

Bouše Zdeněk Bonaventura, *K textové úpravě Apostolica a Modlitby Páně*. in *Epilegomena*. Praha 1996.

Evely Louis, *Krédo*. Ústí nad Orlicí 1997.

Lochman Jan Milič, *Krédo*. *Základy ekumenické dogmatiky*. Praha 1996.

Mistr Jan Hus, *Výklad víry*. Jablonec nad Nisou 1947.

Pokorný Petr, *Apoštolské vyznání víry*. *Výklad nejstarších křesťanských věroučných textů*. Třebenice 1994.

Ratzinger Joseph, *Úvod do křesťanství*. Brno 1991.

Rejchrt Luděk, *Věřím*. *Výklad apoštolského vyznání víry*. Praha 1991.

sv. Tomáš Akvinský, *Výklad vyznání víry a Desatera*. Praha 2012.

b) ostatní

Balabán Milan, *Hebrejské myšlení*. Praha 1993.

bratr Emanuel z Taizé, *Málo známá láska*. *Dál za naše představy o Bohu*. Brno 2014.

Cantalamesa Raniero, *Život pod vládou Kristovou*. K. Vydří 1994.

Enchiridion symbolorum (celým názvem: *Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*) příručka vydávaná od 1854; edd. Denzinger (Dz) nebo Denzinger-Schönmetzer (DS) nebo Denzinger-Hünnermann (DH).

Katechismus katolické církve. česky Praha 1995.

Kučera Zdeněk, *Naše apoštolská víra*. in *Blahoslav* 1986.

Kučera Zdeněk, *Zásady k předloze VII. c. sněmu*.

NÁHLEDY VÍRY (alt. *Názory víry n. Pohledy víry*). strojopis 1993.

Luther Martin, *Větší katechismus in Kniha svornost. Symbolické čili vyznavačské spisy evangelických církví Augsburské konfese*. Praha 2006.

Moltmann Jürgen, *Bůh ve stvoření. Ekologická nauka o stvoření*. Brno – Praha 1999.

papež František, *Laudato si'* (Bud' pochválen). Encyklika o péči o společný dům. Uveřejněna 24. 5. L. P. 2015; česky Praha 2015.

Rahner Karl, *Unser Osterglaube*. in ed. Raffelt, A *Das grosse Kirchenjahr. Geistliche Texte Freiburg – Basel – Wien* 1987.

Stručný komentář k Základům víry a některým jejich formulacím přijat VIII. sněmem 2014.

Ware Kalistos, *Cestou orthodoxie*. Praha 1996.

Základy víry Církve československé husitské přijaty VI. sněmem 1971.

Z pramenů a literatury k výkladu Velkého vyznání víry CČSH

Buber Martin, *Já a Ty*. Přel. Jiří Navrátil. Votobia. Olomouc 1995.

Gozd biskup, *Pravoslavný katechismus*. 2. vydání, Praha 1959.

Hus Jan: *Výklad víry*. Vyd. Husova jednota biblická. Jablonec n. Nisou 1947.

Kázání ke katechumenům o Vyznání víry. In: *Svatý Augustin. Katechetické spisy*. Přel. Pavel Mareš. s. 63–77.

Küng Hans, *Krédo. Apoštolské vyznání víry dnes?* Vyšehrad Praha 2007.

Küng Hans, *V co věřím*. Vyšehrad Praha 2012.

Medek Rudolf. *Výklad Velkého vyznání víry Církve československé husitské. Rozhledy víry*. Blahoslav Praha 1990.

Stejskal Josef Rostislav, *Vysvětlení k vyznání víry CČM (strojopis a rukopis)*, fond K 40, inv. č. 739.

Špidlík Tomáš, *Vědy-umění-náboženství. Protiklad nebo soulad? Refugium Olomouc* 2009.

Trtík Zdeněk; Rutrle Otto, *Vyznání víry. Praha* 1949.

Trtík Zdeněk, *K otázce našeho Creda. Náboženská revue* 1952, s. 46–48.

Základy víry Církve československé husitské se Stručným komentářem. Praha 2014.

Zpěvník Církve československé husitské. Praha 2015.

Z pramenů a literatury k výkladu Desatera

a) Výklady Desatera

Beneš Jiří, *Desítka. Desatero aneb deset slov o Bohu a člověku. Praha* 2008.

Heller Jan, *Desatero. Úvod a výklad. in Zákon a Proroci (Studie a texty KEBF 7) Praha* 1984 s. 5–70; nově in Heller, J. *Hlubinné vrty. Rozbor biblických statí a pojmů. Praha* 2008 s. 181–224.

Kubáč Vladimír, *Desatero a jeho výklad. Praha* 1990.

Lochman Jan Milíč, *Desatero. Směrovky ke svobodě. Praha* 1994, 2012.

Mistr Jan Hus, *Výklad Desatera. in Mistra Jana Husi SEBRANÉ SPISY ČESKÉ z nejstarších známých pramenů k vydání upravil Karel Jaromír Erben, ředitel archivu i jiných úřadů pomocných Pražského magistrátu. Díl I. Praha* 1865.

sv. Tomáš Akvinský, *Výklad vyznání víry a Desatera. Praha* 2012.

b) Další

Apoftegmata. Výroky a příběhy pouštních otců I. Praha 2000.

Barton John, *Etika a Starý zákon. Jihlava* 2006.

Bonhoeffer Dietrich, *Co to znamená říkat pravdu? in Etika Praha* 2007 s. 390nn.

Bonhoeffer Dietrich, *Na cestě ke svobodě. Listy z vězení.* Praha 1991.

Frielingsdorf Karl, *Falešné představy o Bohu. Jejich vznik, odhalení a překonání.* K. Vydří 1995.

Katechismus katolické církve. český Praha 1995.

Luther Martin, *Větší katechismus in Kniha svornosti. Symbolické čili vyznavačské spisy evangelických církví Augsburské konfese.* Praha 2006.

Miskotte Heiko Kornelis, *Biblická abeceda.* Heršpice 1996.

Ratzinger Joseph, *Úvod do křesťanství.* Brno 1991.

Základy sociálně etické orientace Církve československé husitské přijaty VI. sněmem CČSH 1981.

Základy víry Církve československé husitské přijaty VI. sněmem 1971.

Z pramenů a literatury k výkladu modlitby Páně

Akvinský Tomáš, *Výklad modliteb.* Olomouc 1993.

Aramejský Otčenáš. *Meditace na Ježíšova slova. Přeložil a komentářem opatřil Neil Douglas-Klotz. Předmluva Matthev Fox.* DharmaGaia Praha 2014.

Cyprián, *O modlitbě Páně (De dominica oratione).* 1948.

Guardini Romano, *Modlitba Páně. Odkaz Kristova nitra jako poselství pro naši dobu.* Kostelní Vydří 2000.

Hus Jan, *Výklady Opera omnia. I. sv. Academia Praha 1975, s. 330–392.*

Kalvín Jan, *Instituce učení křesťanského náboženství. Přel. F. M. Dobiáš.* Praha 1951.

Kovář František, *Malá bible V. Blahoslav 1959, s. 371–380.*

Lochman Jan Milíč, *Otčenáš. Křesťanský život ve světle modlitby Páně. Kalich Praha 2012.*

Luther Martin, *Výklad Otčenáše (vyd. 1519), Tranoscius 1950.*

Mánek Jindřich, *Dům na skále*. Blahoslav Praha 1967, s. 101–115.

Menší katechismus Dr. Martina Luthera. In: *Kniha svornosti. Symbolické čili vyznavačské spisy evangelických církví augsburské konfese*. Kalich Praha 2006, s. 331–361.

Mrázek Jiří, *Evangelium podle Matouše*. Český ekumenický komentář k Novému zákonu. Svazek 1. Centrum biblických studií AVČR a UK v Praze. Praha 2011, s. 88–97.

Sázava Zdeněk, *Otčenáš*. Výklad modlitby Páně. Blahoslav Praha 1994.

Větší katechismus Dr. Martina Luthera. In: *Knihy svornosti. Symbolické čili vyznavačské spisy evangelických církví augsburské konfese*. Kalich Praha 2006, s. 363–465.

Základy víry Církve československé husitské se Stručným komentářem. Praha 2014, s. 119–128 (ot. 274–306).

K symbolice starokřesťanského motivu

Starokřesťanský motiv na sarkofágu v Lyonu obsahuje ve středu Kristův monogram (chrismon) s řeckými písmeny X (chí) a P (ró). Doplnění o řecká písmena A (alfa) a Ω (omega) představuje Kristovo panství a vítězství nad smrtí, neboť je počátek i konec (srov. Zj 1,8-9; 21,6; 22,13). Kristův monogram umístěný ve Slunci či kruhu jako symbolu kosmu značí univerzálnost moci vítězné lásky Ježíše Krista a jeho spásy. Dvě holubice dotýkající se kruhu s Kristovým monogramem znázorňují svornost i naději křesťanů na věčný život v budoucím nebeském království.